

A János-keresztség

János kumráni neveltetése feltétlenül hatással volt egész munkásságára. Ami azonban a „keresztséget” illeti, az a prozelitizmussal mutat inkább rokonságot, mint a kumráni közösség vízszertartásával.

János küldetése az útkészítés volt. Ez a feladat három összetevőből állt: prédikáció, bemerítés, Krisztushoz utalás.¹

János prédikációjában a menny királyságának közelségét hangsúlyozza (hogy tudniillik hamarosan megkezdődik a mennyi királyság a földön).² Éppen ezért megtérésre hívogat.³ Hirdeti, hogy nem elég a gondolkodás megváltoztatásának (μετάνοια) látszata, hanem a cselekedeteknek is meg kell változniuk. Akiknél nem lát életváltozást, azokat keményen megdorgálja és elutasítja.⁴

A János-keresztség bemerítés volt. (A későbbiek során alaposan megvizsgáljuk a gyermek- és felnőttkeresztség problémáit. Természetesen János nem keresztelt, hanem bemerített. Ezt a már részletesen ismertetett hasonlóság bizonyítja a legjobban, amely a prozelita és a jánosi bemerítés között fennáll.) János azokat merítette be a Jordán vizében (ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ⁵), akik megvallották bűneiket.⁶ Az őszinte bűnvallást megelőzi a bűnbánat, és követi a megtérés. A János-féle bemerítést nevezhetjük tehát a bűnbánók, a bűnvallók vagy a megtérők bemerítésének. Az evangéliumi tudósítások utalnak is erre.⁷

János Krisztusra mutat. Tulajdonképpen prédikációja által végzi ezt a szolgálatot, mégis külön kell foglalkoznunk vele, hisz a bűnbánatra hívás a megtéretleneknek szól, a Krisztusra mutató viszont a megtérteket, sőt a bemerítetteket akarta elindítani Isten Báránya felé. János egyrészt spontán hirdeti, hogy nem ő a Krisztus. A Messiásról úgy beszél, mint aki őutána jön el.⁸ Ezt az eljövendő Messiást akarja bemutatni. Spontán közlés mellett – miután észreveszi, hogy hallgatói a messiási remény beteljesítését várják tőle – határozottan kifejti, hogy ő csak előfutár, és rámutat az Eljövendőre.⁹ Ugyanilyen őszinte, amikor a főtanács (συνέδριον) papi küldöttsége (talán inkognitóban) fölkeresi, és kiléte felől kérdezősködik. Ezt mondja: „Nem én vagyok a Krisztus!”¹⁰

1. Vö. Hubmayer Baltazár: *A hívők keresztyén keresztségéről*. Waldshut, 1525, ford. Tóth D., kézirat a szerző birtokában, 6. o.)

2. Vö. Mt 3,2.

3. Vö. Mt 3,2; Mk 1,4; Lk 3,3.

4. Vö. Mt 3,7. skk.; Lk 3,7. skk.

5. Vö. Mt 3,6; Mk 1,5.

6. Vö. Mt 3,6; Mk 1,5.

7. Vö. Mt 3,6.11; Mk 1,4; Lk 3,3.

8. Az „ezután jön el” Jézus nyilvános föllépésére vonatkozik, és nem a születésére. Tipikus kifejezése Jánosnak: „aki utánam jön” – vö. Mt 3,11; Mk 1,7; Jn 1,15.

9. Vö. Lk 3,15–17.

10. Vö. Jn 1,19–28.

János Krisztusra mutatása ismertető jellegű. Határozottan tanítja, hogy a maga küldetése eltörpül Jézusé mellett. Azt is elmondja, hogy az ő munkásságának csak addig van értelme, amíg a Messiás-Krisztus föl nem lép. Mély alázat sugárzik szavaiból. Hirdeti Krisztusról, hogy ő nem vízzel, hanem tűzzel és Szentlélekkel fog „keresztelni”¹¹, hogy erősebb lesz nálnál, és hogy vele kapcsolatban még a saruhordó rabszolgái munkára is méltatlan. Szerinte Krisztus ítélőbíróként jön (megtisztítja szérűjét).¹²

Jézusról nemcsak úgy beszél, mint eljövendőőről, hanem úgy is, mint aki már megérkezett, aki itt van ebben a világban, az emberek között.¹³

János és a prozelitizmus

Korábban már szóltunk arról, hogy a János-keresztség jóval közelebb áll a prozelita bemerítéshez, mint a kumráni szertartásos mosakodáshoz, az önbemerítéshez.¹⁴ Az is szükséges azonban (amire többek között Rowley figyelmeztet), hogy határvonalat húzzunk a János-keresztség és a prozelita bemerítés közé, hisz a hasonlóság ellenére is a lényegét illetően két különböző dologról van szó.

A János-keresztség nyilvános (közös) szertartás, a prozelita bemerítés privát (egyéni) – mondhatjuk így: magánügy. Igaz, hogy a prozelita bemerítés is tanúk jelenlétében történt, és hogy tiltották a szertartás megismétlését, azonban a megfigyelés célja a liturgiai szabályok pontos betartásának ellenőrzése volt. A tanúk feladata volt a vizsgáztatás is (kérdés-felelet formájában). A János-keresztség viszont az egész nép jelenlétében, nyilvános bűnbánat (bűnvalás) után következett. A hangsúly itt nem az elméleti tudáson volt, hanem a bűn megbánásán. János prédikációinak a célja a bűnbánat felkeltése volt.

A prozelita bemerítés annak a jele, hogy valaki (a bemerített) elhagyott egy hitvallást (pogány vallást), és egy újat fogadott el. Ennek az új vallásnak a tételeiből kellett vizsgáznia. A János-keresztség előzményeként pedig egyszerűen elhatározták a bemerítkezendők, hogy abbahagyják előző, bűnös életüket, és újat kezdenek (bűnbánat).¹⁵

A János-keresztség a szív megváltozását szimbolizálja, míg a prozelita bemerítés a hitvallását. Ez a meg gondolás támogatja azt a nézetet, amely szerint a János-keresztség morális (etikai), a prozelita viszont ceremóniális és nemzeti jelentőségű.¹⁶ A prozelita bemerítés a judaizmus

11. Ez alatt többet ért, mint amit Jézus megvalósít nyilvános működésének kezdetén. Istenítéletet vár. Jahve nagy és rettenetes napját. – Vö. Kocsis Elemér: *Jézus és a messianizmus*. Debrecen, 1963, (kézirat). 18. o.

12. Éppen az okozott komoly csalódást Jánosnak Jézussal kapcsolatban – úgyanyira, hogy Messiás voltát is megkérdőjelezte –, hogy Jézus föllépésekor egyáltalán nem látszott ez a tisztogató munka. „Júda oroszlánja” helyett Isten szelíd Báránya jelenik meg. Amikor János szól az Isten Bárányáról, akkor nem a szelidségre, és nem is az önfeláldozásra gondol. A Henoch-tradícióból jól ismert a harcoló és győzelmes juhok (kosok) képe. Kumránban ez a tradíció igen kedvelt volt. János kumráni neveltetése nyomán bizonyára ismerte azt a hagyományt, amely szerint Júda törzséből fog támadni a „bárány-messiás”. E harcos „bárány-messiásnak” kell győznie a gonoszok felett, a messiásfőpap oldalán küzdve. Jézus ennek a várakozásnak nem felelt meg. Ő nem a bűnösök ellen harcolt, hanem a sátn ellen, a bűnösökért. Arról, hogy a Messiás önmaga fölládozása árán győz a gonosz fölött, az eltorzult tradíciók nem tudnak. – Vö. Kocsis, 19. o.

13. Vö. Jn 1,26.29 – Hubmayer Jn 1,29-cel magyarázza Jézus biztonyságtételét Jánosról (Mt 11,11; Lk 7,28). Szerinte azért János a „legnagyobb próféta” (mint a törvény korszakának utolsó prófétája), mert ő nemcsak úgy beszélhetett Krisztusról mint megígért Messiásról, hanem megérte az ígértet beteljesedését, kortársa – sőt mi több, előharcosa, hírnöke lehetett. Rámutathatott és mondhatta: „Ez az, akiről beszéltem...” – Vö. Hubmayer.

14. Vö. Artner Edgár: *Ókeresztény egyház- és dogmatörténet*. Budapest, 1946, SZIT. 129. o. – Vö. A. Gilmore (ed.): *Christian baptism*. London, 1960. 70–71. o.

15. H. H. Rowley: *The origin and meaning of baptism* Baptist Quarterly 11, 1945, London, 309-310. o. – vö. Gilmore, 72. o.

16. Vö. Rowley: *Jewish proselyte baptism*. Hebrew Union Collage Annual XV, 1940. 332. skk.

való csatlakozást jelentette, a János-kereszttség lényege pedig az Istenhez való megtérés. A szertartás (liturgikus szempontból) háttérbe szorul, és az etikai szempontok kerülnek előtérbe.¹⁷

A János-kereszttség eschatologikus jellegű. Jelzi, hogy egy új korszak érkezett el.¹⁸ A prozelita bemeztítés azt jelzi, hogy a bemeztített csatlakozott a zsidó közösséghez. A János-kereszttség előremutat, a messiási kor hajnalát jelezve. Az a célja, hogy erre az új korszakra készítse elő a népet.¹⁹

Összegezve: Bemeztítő János fellépése és az általa gyakorolt bemeztítés mindenképpen fontos határkö. Lényegileg is, hisz János egy új korszak hírnöke. Az a kiváltsága az őt megelőző prófétákkal szemben, hogy megéri ennek a korszaknak a kezdetét. A Messiás hírnöke, s miután a Messiás Istenhez vezet a népét, ő is ezt a munkát készíti elő. Prédikációjának lényege éppen az új korszak (Isten királysága) meghirdetése, s a bűnbánatra, megtérésre hívás – mert a megtérés feltétele a menny királyságában való részvételnek.

Ennek a programnak a kifejezője az a bemeztítés, amelyet gyakorol. Érdemes itt utalni *Dahl* fölismerésére.²⁰ Szerinte van egy dolog, amelyet az ószövetségi levitikus tisztulási szertartások, a prozelita bemeztítés, a kumrániak fürdője és János eschatologikus bemeztítése egyaránt jelképez, és ez a belépés („entrance”). Ezt mondja:

„Mi sem természetesebb, mint az a föltevés, hogy a bemeztítés közvetlen előzménye a bemártás volt, amely kapcsolatban állt a templomi istentisztelettel. Mind a papoknak, mind a zarándokoknak meg kellett tisztálkodniuk, mielőtt bementek a templomba...”

Amikor a szektáriánus zsidók elkülönültek a templomtól és az ottani szertartásoktól, ez a „belépésritus” egyre fontosabb lett.²¹ Miután a templomba nem léptek be, a közösségbe való „belépés”-re tevődött át az egyre növekvő hangsúly. A levitikus tisztulás természetes volt. A prozelita bemeztítés viszont már szellemileg jelképezi a zsidó közösségbe történő „belépést”. Ugyanezt mutatja a kumráni tisztulási fürdő – de a kumráni és levitikus tisztulási szertartások aktuálisak, ismétlődők (bizonyos cselekedetek előtt, akár naponta többször is), kötelezőek – a prozelita bemeztítés és a János-kereszttség viszont egy egyszeri (egyszer s mindenkorra érvényes) csatlakozásnak, belépésnek a jele – a prozelita bemeztítés a zsidó közösségbe, a János-kereszttség a menny uralmába, az Isten királyságába. E kettő között is óriási a minőségi különbség. Egyrészt a már ismertetett szempontok miatt, másrészt mert az Isten királysága minőségileg (dimenziós tekintetben) minden egyéb földi közösségnél – még a választott nép gyülekezeténél is – magasabb rendű. Itt valami szellemi pluszra van szüksége a belépőnek, s ez nem farizeizmus, nem „igaz”-ság, hanem töredelmes bűnbánat és megtérés. Ezt hirdeti János. A vízszertartás pedig – amit gyakorol – a jövendőre utal.

Az Újszövetség érzékelteti is ezt a szellemi többletet, amikor a János-kereszttséget a megtérés keresztiségének nevezi.²² Miután a μετανοια elsősorban a gondolkodás megváltoztatását, bűnbánatot és megtérést jelent, ez az evangéliumi „szakkifejezés” nagyon találó.

17. W. F. Flemington: *The New Testament doctrine of baptism*. London, 1948, SPCK. 16. skk.

18. Vö. Mt 3,2. – A „menny uralma” érkezett el! Ilyen fontos üzenet egyetlen korábbi vízszertartáshoz sem kapcsolódott.

19. T. W. Manson: *The Servant Messiah*. New York, 1953, Cambridge University Press. 45. o.

20. N. A. Dahl: *The origin of baptism: interpretationes ad Vetus Testamentum pertinentes Sigmundo Mowinkel septuagenario misae*. Oslo, 1955, 227. o.

21. Vö. Dale Moody: *Baptism: foundation for Christian unity*. Philadelphia, 1969, 227. o.

22. Mk 1,4: βάπτισμα μετανοίας.

A János-keresztség és a keresztyén beme- rítés

Az eddig tárgyalt vízszertartások közül a János-keresztség áll legközelebb a keresztyén beme-
rítéshez. Persze nagy tévedés lenne a kettőt azonosítani.

A reformáció idején is kísértett az a gondolat, hogy a jánosi és a keresztyén keresztség köz-
e egyenlőségjelent tegyenek (keresztyén keresztség alatt a pünkösdi utáni beme-
rítést értjük). Zwingli 1525-ben megjelent *Commentarius* című munkájában a következőket írja:

„Afelett, hogy miben különbözik egymástól a János és Jézus keresztsége, sokat vitatkoztak...,
de egészen haszontalanul, mert ami az okot és célt illeti, közöttük semmi különbség nincsen...”²³

Ezek után részletesen taglalja, hogy az a beme-
rítés, amelyet Jézus, illetve tanítványai végez-
tek, azonos értékű volt a keresztyén beme-
rítéssel. Ha János prédikációjának azt a kitételét,
amelyben a Szentlélekkel és tüzellel keresztelelő eljövendőről beszél, csak a pünkösdi esemé-
nyekben látjuk teljesedve, akkor – úgy tűnik – Zwinglinek igaza van. Ha azonban szemügyre
vesszük azt, amit az ösgyülekezet szertartásáról mond, kénytelenek vagyunk bírálni ezt a tete-
lét. János megtérésre, bűnbánatra hívta a népet, s igaz, hogy Jézus is ezt tette. Az is igaz, hogy
János Jézushoz küldte azokat, akiket beme-
rített, s maga is érezte, hogy neki is Jézushoz kel-
lene mennie.²⁴ De hol van az garántálva, hogy akiket János elküldött Jézushoz, azok el is
jutottak hozzá? A János-keresztség elterjedt, s nem minden esetben érte el célját: hogy eljut-
tassa Jézushoz az embereket. Ezt bizonyítja az ApCsel 19,1–7. Az ott említett 12 férfi (bizo-
nyára nők is voltak rajtuk kívül) a János-keresztségben részesült úgy, hogy Jézusban aligha
hitt. Egyébként értelmetlen lenne Pál figyelmeztetése: „János... azt mondta a népnek, hogy
aki utána jön, abban higgyenek, tudniillik a Jézus Krisztusban” – pedig akkor már jóval Jézus
halála és föltámadása után voltak. Érdekes, hogy Pál ezt a megelőző János-keresztséget, amely
nem eredményezett Krisztus-hitet, semmisnek tekinti, és beme-
ríti őket az „Úr Jézusnak
nevére”. A Michigan (p38) hozzáfűzi: „...a bűnök bocsánatára”. (A János-keresztséggel kap-
csolatos „bűnök bocsánatára” kitétel – például a Lk 3,3-ban – nyilván futurisztikusan kell
értenünk, hisz a bűnök bocsánata Jézus halálához, a helyettes áldozathoz van kötve,²⁵ a János-
keresztség tehát lehet a bűnbánat vagy megtérés keresztsége, s ezzel a bűnbocsánat szubjektív
oldala biztosítva van, azonban az objektív oldal: a keresztáldozat János szemével nézve még a
jövő eseménye.²⁶)

Az igaz, hogy „János keresztsége Jézusra irányul” – ahogy Zwingli mondja –, de nem biztos,
hogy ez az „irányulás” elvezet Jézusig, a bűnbocsánatig. Zwingli arra hivatkozik, hogy János
ugyanazt hirdette, amit Jézus (a következő fejezetben erre a kérdésre még kitérünk), s ezt az
azonos tanítást az azonos keresztségforma is jelezte.

23. Vö. Zwingli: *Commentarius*, XVII. „A keresztségről”. Budapest, 1905, Hornyánszky Viktor császári és királyi udvari
könyvkiadója, ford. Tüdös István és Pruzsinszky Pál, 155–156. o.

24. Vö. Jn 1,26–38; Mt 3,11–15.

25. Nyilvánvaló, hogy Istennek minden időben joga van arra, hogy a bűnt megbocsássa, igazságossága azonban azt kívánja,
hogy a bűn ne maradjon büntetés nélkül. Nincsen más, csak Jézus Krisztus – tanítja az Ige –, aki által megtartásunk lehet.
Maga az Úr Jézus is mondta halála és föltámadása előtt: „Megbocsáttattak a te bűneid” (pl. Mt 9,2), de természetesen ez
a bűnbocsánat is – mint minden Jézus halála előtti – futurisztikusan értendő. Miután Jézus halála és föltámadása Isten
szempontjából eleve elhatározott dolog (Ef 1,4–10; Gal 4,4), s mint ilyen megtörténtnek vehető, az ószövetségi időben is
bűnbocsánatalapul szolgálhat. Ezért volt arra szükség, hogy Jézus a sőolba is alászálljon (1Pt 3,19–20; Ef 4,8–10), kihir-
detve győzelmét, és kiszabadítva a halál foglyait, akik ugyan bűnbocsánatot nyertek, de a halottak birodalmában kellett
megvárniuk, hogy a győztes Jézus kiszabadítsa és magával vigye őket az ő Atyja országába – hisz ő az első zsenge (1Kor
15,20), s azt akarja, hogy ahol ő van, az övéi is ott legyenek (Jn 17,24).

26. Vö. Gal 2,16.20–21; 3,11.13.22; 4,5; Ef 2,5.8.13; stb.

Persze János nemigen tudta a hozzá tóduló sokaságnak tolmácsolni Jézus parancsait, hisz ilyenek még nem voltak. Pedig a pünkösöd utánra érvényes misszióparancs fontos része éppen ez: „*Tanítsátok őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek...*” (Mt 28,20)

Zwingli legalább nem vitatja azt a tényt, hogy az ApCsel 19,1–7-ben újrakeresztelésről (ἀναβάπτισμα) van szó. Kálvin azonban figyelmen kívül hagyja az 5. verset – egyszerűen közli, hogy az ApCsel 19. része nem bizonyíték az újrakeresztelés mellett: „...lévén ott pusztá kézrátételről szó.”²⁷ Idézek itt még néhány sort az Institutióból:

„Mit jelentenek tehát e szavak: megkereszteltettek Jézus nevében? Némelyek ezt úgy magyarázzák, hogy Pál egyszerűen megtanította őket az igazi tudományra. De én még egyszerűbben úgy akarom inkább megmagyarázni, hogy a Szentlélek keresztisége volt, azaz kézrátétel által a Szentlélek látható ajándékai adattak nekik...”

Ezek után érdemes idézni a neves anabaptista teológus, *Hubmayer* nézetét, aki főleg Zwinglivel vitázva a következőket mondja: „Ez a locus, ó, kedves keresztényen, olyan világosan, fényesen és tisztán felmutatja a különbséget a János-keresztiség és a keresztényen keresztiség között, hogy csúfság és gyalázat, ha ehhez is oly zavaros és homályos megjegyzéseket fűznek – saját előttük fekvő könyvekkel szemben, melyekben a János keresztiségét képesek elvegyíteni tanaival. De az isteni Igével nem lehet szemfényvesztő játékot űzni, különben végül a szent teológiából anaxagoraszi filozófia lenne, és oly sok hittételt kellene elfogadni, hogy akár az egész Újtestamentumot újra kellene nyomtatni. Mert minden bogaras koponya »-ban«-t alkalmazna »-ba« helyett, »nevébent« »nevébe« helyett minden szentírási alap nélkül, és végül is egy új Krisztus lenne kiagyalyva. Nem, kedves barátaim, mi a szöveget a lehető legegyszerűbben vesszük. Pál Efézusban János néhány tanítványával találkozott, akik bűneik megismerésére eljutottak, de mitsem tudtak bűneik kiengeszteléséről. Mert János ugyan Krisztushoz utalta őket, de nem követték tanácsát, hogy hallják Krisztustól a bűnök bocsánatának evangéliumát. Beszédük ezt bizonyítja, amikor így szólnak: azt sem tudjuk, van-e Szentlélek – majd a keresztiséggel kapcsolatos kérdés válasza: a János keresztiségevel keresztelkedtünk meg: azaz János megkeresztelt ugyan minket, de ennél tovább nem jutottunk. Pál ekkor így szól: János a bűnbánat keresztiségevel keresztelt, azaz bemutatta a bűnt, és akik bűnösnek vallották magukat, azokat vízzel megkeresztelte, majd Jézushoz küldte őket, bizonyítva, hogy ő a Krisztus... Ez a 12 tanítvány nem fogadta meg a tanácsot – mert nem elég Krisztusról tudni, el kell indulni felé, kiáltani hozzá, meghallani bűnbocsánat-hirdetését, és hinni abban. Ezért Pál azzal kezdte, hogy Krisztust prédikálta. Ennek lett eredménye a hit és a keresztiség Krisztus nevére, valamint a bizonyágtétel, hogy tudniillik hiszik bűneik bocsánatát... Ezt követte a Szentlélek kitöltése Pál kézrátételes könyörgése nyomán, és jelentkeztek a Lélek ajándékai is. Itt újrakeresztelés történt, mert János keresztisége is keresztiség. A gyermekfürdő azonban nem méltó a keresztiség névre. Ezért alaptalanul mondják, hogy mi újrakeresztelkedünk...”²⁸

27. Nagy K.: *Kálvin teológiája*. 156. o. – Vö. Kálvin: *Institutio* IV, XV 18. (592. o.)

28. Hubmayer, 11. o. – Úgy vélem, a szerző neve nem ismeretlen az olvasók előtt, de talán még inkább értékelni fogjuk e mártír teológus szavait, ha egy korábbi tanulmányomból idézem életrajzát:

Hubmayer Baltazár 1481-ben, a dél-németországi Friedburgban született. Egyetemi tanulmányait szülővárosában végezte. 1512-ben teológiai doktorrá avatták (ugyanebben az évben nyert *Luther* is doktorátust). 1512–1516-ig az ingolstadti egyetemen professzor, illetve rektor, 1616-tól a regensburgi székesegyház első lelkésze. Szoros baráti kapcsolat fűzi *Eck* professzorhoz, volt tanítómesteréhez, valamint a kor nagy humanistáihoz, így *Erasmus*hoz is. Szinte egész Svájc területén közzismert prédikátor, tudós teológus. A római egyházban nagy a tekintélye, ennek alapja egyrészt *Eck* János barátsága, másrészt a regensburgi népszerűség. 1521-ben Waldshutba került. Vitapartnerként először 1523 októberében találkozunk vele a II. zürichi disputáción, ahol Zwinglivel szemben foglal állást. Ezt a szembenállást éppen nem a római tanhoz való

Stauffer megjegyzi, hogy János és Jézus tanítványai között bizonyos feszültség áll fenn. Szerinte ezért képzelhető el (mégpedig nagyon valószínűen), hogy ezek az efézusiak tényleg nem tudtak Jézusról, hisz a János-tanítványok esetleg nem is akartak róla beszélni. Tudjuk, hogy problémát jelentett nekik az is, hogy Jézus keresztel, annak sem örültek, hogy „mindenki hozzá megy” (Jn 3,25–26).²⁹

A János-keresztség minden előző vízszertartásnál többet jelent. Nem egyszerűen tisztulási jelkép, nem a nép megrostálása vagy éppen szaporítása (mint a prozelita bemejtés). A szövetséges nép eddigi határai itt elvileg jelentéktelenné válnak. Az Ábrahám-fiúság többé nem számít. Mindenkinek meg kell keresztelkednie a bűnbánat keresztségével, aki a szövetséges néphez akar tartozni – a zsidónak is. Senki sincs az új „Isten népéből” kizárva, még a pogány sem (Lk 3,8).³⁰

A lévita János (Lk 1,5) a levitikus tisztulási szertartásokból és a prozelita bemejtésből (némiképpen pedig a kumráni fürdőkből) hozott létre egy új, küldetésének megfelelően útkészítő, eschatologikus bemejtést, a János-keresztséget.

hűsége magyarázza, hanem az, hogy továbbjutott a reformáció útján nagy kortársánál és barátjánál. Működése Waldshutban – az osztrák hatóságok szemében – immár „fölforgatónak” minősül. Minden percben letartóztatásától kell tartania. 1524 őszén kénytelen elhagyni a várost, és Schaffhausenbe költözni. Nem sokáig tartózkodik itt, pártfogói unszolására visszatér a veszélyes városba. 1525 februárjában már bemejtések történnek Waldshutban, áprilisban pedig a Zürichből érkező *Räubli* által maga Hubmayer is bemejtik. Talán éppen ez a bemejtés adta az utolsó lökést Zwinglinek ahhoz, hogy megírja könyvét a gyermekkeresztség védelmében. A mű már 1525 májusában napvilágot látott. Hubmayer nem sokat késelt, választát 1525. július 11-én adja ki. *Gunmar Westin* így ír Hubmayerről e vitairat kapcsán: „Hubmayert a svájci anabaptizmus egyik legelső, legfőbb emberének kell tekintenünk. Mint prédikátor és író, senki mással nem volt összemérhető, és senki más nem cáfolhatta volna meg jobban Zwingli 1525 nyarán megjelent könyvecskéjét a keresztségről.” Az anabaptizmus egész Svájcban gyorsan terjedt. Egyrészt mert mind átütőbbé vált a hívők bizonyágtétele, másrészt mert a zürichi tanács 1525. májusi rendelete minden anabaptistát kiutasított, így ezek vándorolni voltak kénytelenek. Új missziós központok alakultak (Szent Gallen, Bern, Basel, Schaffhausen stb.). Ezek nagyrésze is Hubmayer munkájának gyümölcse. Közben a „waldshuti reformáció” szokatlanul alakul. Itt a reformációnak csak egy ága, az anabaptista volt ismerős. Óriási feltűnést keltett Hubmayer válasza Zwinglinek. Zwingli maga is érezte, hogy meggyőzőbb a Hubmayer-irat, így már 1525 novemberében válaszol. Hubmayer újabb válasza egy ideig kiadatlanul hever a katolikus főurak miatt, végül azonban eljut a „címzetthez”. Az „ellenreformáció” 1525 decemberében már oly erős Waldshutban, hogy Hubmayer menekülni kénytelen. Úgy hitte, hogy a római egyházhhoz tartozó üldözők elől Zürichbe érdemes mennie, hisz a régi jó barát, Zwingli – a vitairatok ellenére is – talán megtűri városában. Tévedett. Fogságba kerül, és az állandó kínoztatás közepette visszavonja a keresztséggel kapcsolatos tanítását. (*Frederick* ezzel kapcsolatban megjegyzi: „Aki hitéért már kínpadon szenvedett és meg nem ingott, az dobja rá az első követ!”) 1526-ban Augsburg, Ingolstadt és Regensburgon át Morvaországba távozik. Itt már ez évben gyülekezeteket szervez. A kezdeti békés körülmények a teológiai munkát is lehetővé tették számára. *Westin* megjegyzi: „Ő lett az anabaptizmus első teológusa és szövőője.” Huszonöt nyomtatásban megjelent műve közül tizennyolcat itt, Nikolsburgban írt.

A békés missziómunka eredménye abban is megmutatkozott, hogy az anabaptisták száma erősen megnövekedett. Egyes kutatók szerint csak Nikolsburg környékén 2000 körül lehettek.

I. Ferdinánd közbelépése lezárta a békés fejlődés korszakát. Vele az anabaptistákkal rokonszenvező *Lichtenstein* hercegek sem mertek szembeállni. Hubmayert feleségével együtt Bécsbe hurcolták. Többszöri kihallgatás után – melyeken mindig hű maradt hitéhez – máglyahalálra ítélték. Az ítéletet 1528. március 10-én hajtották végre. Felesége is vállalta a mártírsorsot. Kitartott férje mellett. Három nap múlva a Dunába fojtották. (Vö. ifj. Almási Mihály: Dr. Hubmayer Baltazár. *Lelkész-tájékoztató*, Baptista lelkészi szakfolyóirat, III. évf. 2. szám. 1971. november, 19. o.)

29. Vö. E. Stauffer: *Az Újszövetség teológiája* Stuttgart, 1948, ford. Kocsis Elemér, A Debreceni Református Theológiai Akadémia vallástörténeti szemináriuma tanulmányi füzetek, évszám nélküli sokszorosítvány, 9. o.

30. Uo. 7. o.